

Het mirakuleus beeld van Onze Lieve Vrouw in 't Zand te Roermond en de waardige Joanna van Randenraedt

<https://hdl.handle.net/1874/236377>

mm 133g7

AK
ak 132

KELEUS BEELD

VAN

ONZE LIEVE VROUW

IN 'T ZAND TE ROERMOND

EN DE WAARDIGE

Joanna van Randenraedt;

DOOR DEN EERW. PATER

H. VAN KRUGTEN,

REDEMPTORIST.

ROERMOND,

VERDRIJFDE VAN J. J. ROMEN.

3

HET MIRAKELEUS BEELD

VAN

O. L. V. in 't Zand te Roermond

EN DE WAARDIGE

JOANNA VAN RANDENRAEDT.

Goedkeuring.

Door onzen Hoogwaardigen Pater Generaal, NICOLAUS MAURON, daartoe gemachtigd, staan wij toe, dat het werkje »Het mirakeleuze beeld van Onze Lieve Vrouw in 't Zand te Roermond en de waardige Joanna van Randenraedt,» door den Eerw. Pater H. VAN KRUGTEN C. S. S. R. gedrukt worde.

Amsterdam 1 Mei 1875.

P. OOMEN, C. S. S. R.
SEP. PROV. HOLL.

Imprimi Potest.

P. RUSSEL, CAN. ET PROF.
ad id. delegatus.

ROERMONDE 12 Maji 1875.

ALV Vek 132
3

HET MIRAKELEUS BEELD

VAN

ONZE LIEVE VROUW

IN 'T ZAND TE ROERMOND

EN DE WAARDIGE

Joanna van Randenraedt;

DOOR DEN EERW. PATER

H. VAN KRUGTEN,

REDEMPTORIST.

Joanna was geheele dagen te vinden in de kerk waar het bovengemelde beeld vereerd werd. (Zie haar Leven. Deel

II. Hoofdst. I.)

BIBL. CONV.

O. F. M.

WIJCHENS

ROERMOND,

SNELPERSDRUK VAN J. J. ROMEN.

VOORREDE.

Komt tot zijn heiligdom, dat Hij voor
eeuwig geheiligd heeft.

2 Paralip. 50. 8.

Van oudsher heeft ieder vermaard heiligdom eene groote aantrekkelijkheid voor het godsdienstig gemoed. Als door eenen geestelijken magneet aangetrokken, snellen de ijverige geloovigen derwaarts om er eene bovennatuurlijke voldoening te genieten. De H. Hieronymus voelde zich naar de grot van Bethlehem getrokken, om daar de rustplaats voor zijne laatste levensjaren te zoeken. De H. Alphonsus de Liguori vond in het huisje van Nazareth te Loretto den noodigen moed om de bisschoppelijke waardigheid te aanvaarden. In de middeleeuwen togen Nederlandsche vorsten met hunne heldhaftige strijders ter kruisvaart naar Jerusalem, om het H. Graf des Verlossers uit de magt der Turken te bevrijden. In vroegere

VOORREDE.

dagen deden de H. H. Willebrordus, Bonifacius en Wiro bedevaarten naar Rome, en werden bij de graven der H. H. Apostelen Petrus en Paulus met dien geloofsijver bezielde, welke noodig was om onze heidensehe voorouders te bekeeren. In onzen tijd zien wij hoe de lijdensplaats der H. Martelaren van Goreum jaarlijks meer pelgrims van alle oorden des vaderlands naar den Brielle uitlokt.

Wat nu de heiligdommen van Onze Lieve Vrouw aangaat, die doorgaans aan eene wondervolle gebeurtenis hun ontstaan te danken hebben, zij bezitten iets geheel eigenaardigs. Beschouwt men de katholieke Kerk als eenen geestelijken bloemtuint, (1) dan vormen de heiligdommen van Maria hier en daar uitstekende perken van rozen en leliën, die door pracht en geur sterker aantrekken. Zij dienen als geregelde middelpunten, rondom welke de andere planten zich scharen, en wier eigene schakering daardoor beter uitkomt. Met de

(1) *Erit quasi hortus irriguus, et sicut fons aquarum, ejus non deficient aquæ. Isai. 58. 11.*

VOORREDE.

uitbreiding en den bloei der H. Kerk vermengvuldigen zich de heiligdommen van Onze Lieve Vrouw en wordt de godsvrucht der geloovigen aangewakkerd. Nu en dan schept God naar believen eenen geestelijken lusthof, maar verlangt dat de menschen dien verder onderhouden en bebouwen. Niet zelden wijst eene heilbron de plaats aan, waar men in overvloedige stroomen van genade zijnen geestelijken dorst naar hartelust lesschen kan. De vurige Katholiek keert van de bedevaart naar Maria's heiligdom huiswaarts, bevestigt in het geloof, gesterkt in de hoop en opgewekt in de liefde. Naarmate de godsdienstijver bij een volk levendiger is, zal ook zijne belangstelling voor de plaatsen, aan Maria's vereering toegewijd, grooter zijn. En wordt er in den omtrek eene ziel gevonden, die volmaakter en heiliger voor God leeft, dan kan men bepaald zeker zijn, dat deze als een getrouw kind van Onze Lieve Vrouw zich in haar Heiligdom geheel te huis bevindt. Want niet zonder reden zeide certijds Cicero : »wij worden, ik weet

VOORREDE.

niet hoe, bewogen door de plaatsen zelve, waar de voetstappen zijn van hen, die wij beminnen of bewonderen" (1).

Overeenkomstig daarmede zullen wij in dit werkje zien welke voorliefde de zalige Joanna van Randenraedt had voor het mirakeleuze beeld van Onze Lieve Vrouw in de kapel van 't Zand te Roermond. Bezig met stoffen te verzamelen voor eene meer uitgebreide geschiedenis daarvan, vonden wij in het leven dier waardige dienares van Maria van dit feit melding gemaakt. Dit bragt ons op de gedachte hetzelfde meer toe te lichten uit oorspronkelijke stukken van dien tijd, welke tot dusverre minder algemeen bekend waren. Wij zullen dan de 17de eeuw, waarin Joanna leefde, ten opzichte van de kapel in 't Zand hoofdzakelijk behandelen. Intusschen zal een beknopt verhaal van hetgeen er vóór en na dien tijd aangaande het beeld van Onze Lieve Vrouw voorviel er bij gevoegd worden,

(1) *Movemur enim nescio quo pacto locis ipsis, in quibus eorum, quos diligimus aut admiramur, adsunt vestigia.* De legib. Lib. 2. Cap. 2. § 4.

VOORREDE.

met het inzicht om later een afzonderlijk werk daarover uit te geven.

Moge dit alles strekken tot meerdere vereering van Maria. Daarom zeggen wij met den zaligen Dionysius den Karthuizer: »Deze beminnelijkste Maagd, uitmuntendste Meesteres en Moeder Gods verlang ik uit geheel mijn hart te loven, te verheffen, te beschouwen, met alle krachten te vereeren, en ook anderen daartoe op te wekken" (1).

*Klooster der Paters Redemptoristen,
aan de kapel van O. L. Vr. in 't
Zand te Roermond, 25 Maart 1875.*

(1) Hanc amabilissimam Virginem, præclarissimam Dominam, Deiferam Matrem totis opto præcordiis colaudare, extollere, contemplari, totisque viribus venerari, alios quoque ad hæc eadem excitare". De Laudib. glor. Virg. Mar. Lib. I. Art. 1.

I.

De H. Maagd Maria is eene weldaad,
eene Moeder, welke God u gegeven
heeft. (Woorden van Joanna.)

In het Lieve-Vrouwe-koor der kathedraal van Sint Christoffel te Roermond ligt een kleine grafsteen van wit marmor. Deze dekt het stofelijk overblijfsel eener geestelijke dochter, die in de 17de eeuw den roem der stad uitmaakte. Aan het eenvoudig opschrift, dat niet eens de geboorte vermeldt, zoude men zulks niet vermoeden; want er staat slechts met letters, die gedeeltelijk door den tijd uitgesleten zijn:

✠
IOVF ·
IOANNA
BAPTISTA
DE RANDENRAEDT
GEESTELYCKE DOCHTER
OVERLEDEN
TOT
RVREMONDE
26 · IVLI
1684

Als bruid van Christus was zij tevens een bevoorregt kind en eene getrouwe dienares van Maria. Aan haar is het grootendeels te danken, dat er te Roermond nog immer zoo vele beelden van Onze Lieve Vrouw in het openbaar en met bijzondere godsvrucht vereerd worden. En met de vereering van het mirakelouze beeld van O. L. V. in 't Zand was zij meer dan anderen ingenomen. Ons doel is haar meer bepaald als dienares van Maria te beschouwen, dan wel een nieuw leven te schrijven. Wat echter tot beter begrip noodig is, zullen wij hier en daar aanstippen.

Joanna werd te Brussel geboren den 18 October 1610. Haar vader, Cornelius van Randenraedt, gedurende vele jaren raadsheer aan het hof van Gelderland, was een ijverig Katholiek, getrouw in de pligten van de godsdienst en de gehechtheid aan zijnen vorst. Een bijzonder vereerder van O. L. V., trachtte hij de godsvrucht jegens haar overal te bevorderen, en bragt verscheidene lofzangen in muziek. Hare moeder, Livina van der Merren, was een

voorbeeld voor de christelijke huisvrouwen en eveneens zeer gehecht aan de vereering van Maria. Roermond was meestal hunne woonplaats, zoo als ook van Joanna, die de godsvrucht harer ouders had overgeërfd. In hetzelfde jaar 1610 werd te Roermond in 't Zand de eerste steen gelegd van de kapel, die er nog bestaat. Maar laat ons de plaats en omstandigheid wat duidelijker beschrijven.

II.

De Moeder Gods heeft door wonderen bewezen, hoezeer zij genoeg neemt in de vereering en het bezoek van hare beelden. (H. Alphonsus.)

De groote weg, die van Roermond naar Heinsberg in Pruissen leidt, onderscheidt zich kenmerkend door vier rijen lindenboomen, wier kruinen in den zomer door het digte groen als een gothisch gewelf vormen. Ongeveer twintig minuten lang zijnde wordt die laan op de helft dwars door den spoorweg doorsneden, middelertijd de Roer zich er hier en daar neven kronkelt en een heerlijk gezigt oplevert. Aan

het einde dier laan, waar eenige woningen een gehucht schijnen te vormen, en de grenzen van Roermonds grondgebied door drie of vier parochiën worden afgesloten, ligt de kapel van O. L. V. in 't Zand met het klooster der Paters Redemptoristen.

Volgens de algemeene overlevering, gevolgd in het vieren der jubeljaren, werd het mirakeluzen beeld van Onze Lieve Vrouw met het Kind Jesus op den rechter arm, dat daar thans nog vereerd wordt, in 1435 gevonden (1). Een herder, die dikwijls met zijne schapen

(1) De Heer Sivré, archivaris te Roermond, heeft ons een afschrift medegedeeld van twee stukken uit het jaar 1418. In het eerste van den 24 Junij geven de burgemeester, schepenen en raad der stad te kennen, dat zij overeengekomen zijn met den pastoor der Kerspelkerk, M. Peuten, om te *duen wijen onser vrouwen capelle van nuwes getymmert buiten Zwartbrueckerporten, aen den Zanden*" enz. In het tweede van den 1 Julij verklaart de pastoor *dat men onss vrouwen capelle, die van nuwes begont is te tymmeren buiten Zwartbrueckporten aen den Zande voirt optymmeren magh op alle haer behoerden*" enz. Verder worden de voorwaarden opgegeven. In de afzonderlijke geschiedenis der kapel komen wij hier op terug om die mogelijkheid op te lossen.

langs dien weg kwam, haalde het uit den put, die nu nog onder den muur der kapel bestaat. Hij plaatste het beeld in een heilighuisje aan eenen boom bij den weg ter vereering voor de voorbijgangers, waarschijnlijk waar zich thans het priesterkoor bevindt. De godsvrucht der geloovigen, door de wonderbare vinding opgewekt, nam spoedig toe, en het behaagde God deze door zichtbare wonderteekenen goed te keuren. Zoo wordt er melding gemaakt van mirakelen, die sedert 1437 door de aanroeping van O. L. V. aldaar geschied zijn. Op dezelfde plaats werd dan ook weldra een steenen kappelletje opgetrokken, en van nu af aan ontstonden er geregelde bedevaarten naar O. L. V. in 't Zand.

Het was ten lijde dat het hertogdom van Gelderland, waarvan Roermond een der vier kwartieren uitmaakte, dikwijls door onlusten en oorlog geteisterd werd. Want diens vorst Arnold van Egmond was gedurende zijne regering in onmin met de naburige vorsten, den Duitschen keizer Sigismond, zijne eigene

ridderſchap en verſchillende gemeenten. Het ergſte nog van alles was het oproer van zynen zoon Adolf, die zynen ouden vader gevangen zette, en het geheele land in rep en roer bragt. Want de verzoening, tuſſchen beiden tot ſtand gebragt door den zaligen Dionysius den Karthuizer, die deſtijds te Roermond om zyne heiligheid en geleerdheid vermaard was, duurde niet lang. Wegens de weerspanningheid van Adolf moeſten ſtad en land eene lange reeks van jaren de gruwelen van het woefte geweld verduren. Dat de geloovigen der omſtreken intuſſchen ijverig hunne toevlugt namen tot het mirakeleuze beeld van O. L. V. in 't Zand onder den titel van Bijſtand der Chriſtenen, behoeft niet gezegd te worden.

III.

De ſteenen van het heiligdom liggen op den hoek van alle ſtraten.

Thren. Jerem. 4. 1.

In de eerſte helft der 16de eeuw, toen de ſtrijd over de opperheerſchappij dezer landſtreken onder katholieke vorſten gevoerd werd,

bleef de uitoefening van de godsdienst doorgaans nog al vrij. De eerbied voor kerken en godshuizen heeft toen ook het kapelletje in 't Zand bewaard, en de pelgrims werden in hunne processieën of bedevaarten ongemoeid gelaten. Maar in de tweede helft sloeg de twist ook op het godsdienstig gebied over of vermengde zich met de staatkunde. Bij de belegeringen van Roermond door de Staatschen en de bezettingen der Spaanschen moest de kapel dikwijls het meest in het lot der vesting deelen, wijl zij buiten de muren lag. De eerste Bisschop van Roermond, de vermaarde Lindanus, moest menigwerf wegens de geweldenarijen der vervolgers naar elders de vlugt nemen.

Den 14^{den} Augustus 1572 werd de stad, die onder de spaansche regering gebleven was, na vijf stormen door Willem den 1^{en}, prins van Oranje, ingenomen. De protestantsche geschiedschrijver Wagenaer zegt hiervan: *'t krijgsvolk bedreef hier veel gewelds aan kerken en kloosters. Ook werden eenige Geestelijken van aanzien, moorddaadiglijk, omgebracht. Doch deze moedwil*

smerte den Prins (1). Hij trachtte dan ook eenige dagen later door een plakkaat die baldadigheid te stuiten, doch te vergeefs; en hierop trok hij weldra met zijne troepen verder op. De Martelaren, die gedood werden uit geloofshaat, waren Karthuizers, Franciskanen en andere Geestelijken. Met grond kan men veronderstellen, dat de eenzame kapel niet ontzien werd, en het beeld van O. L. V. bij tijds zorgvuldig verborgen was.

Evenzoo zal dit plaats gehad hebben in October 1577, toen de graaf van Hohenlo Roermond kwam belegeren, tot dat hij den 3 Januarij daaropvolgende wegens de spaansche troepen van Hierges en Mondragon moest aftrekken.

In 1594 werd Roermond nogmaals belegerd door Filips van Nassau in dienst der Staten, doch te vergeefs; want de stad bleef in het bezit der Spanjaarden.

Door al die krijgsbedrijven was eindelijk de kapel verwoest en waarschijnlijk zag men er

(1) Vaderl. Hist. Deel 6. pag. 385.

eenige jaren niets dan puinhoopen of bouwvallen, waar geen godsdienstoefening kon gehouden worden. Men meent dat ter herinnering hiervan eenige kanonskogels bewaard en later in den muur der nieuwe kapel zijn ingemetseld. Intusschen beschouwden de geloovigen die plaats als een' geheiligden grond, waar zij toch kwamen bidden.

IV.

Wij zijn dienaren van den God van hemel en aarde en wij bouwen den tempel op, die lange jaren vóór dezen opgerigt was. I. Esdras. 5. 11.

In 1609 stierf Mgr. Cuijkus, 2de Bisschop van Roermond. De menigvuldige werkzaamheden van het Bisdom, voornamelijk ter bestrijding der indringende hervormers, beletteden de kapel in 't Zand uit de puinhoopen te doen verrijzen. Twee jaren bleef de bisschoppelijke zetel ledig; inmiddels nam de Deken Petrus Pollius als Vikaris-Generaal het geestelijk bestuur waar. Vol ijver voor de vereering van het mirakelouze beeld van O. L. V. besloot deze

het werk der herstelling te beginnen , en ten minste op de vroegere plaats een klein kapelletje te bouwen. Den 7 September, vooravond van O. L. V. Geboorte , 1610 legde hij den eersten steen van het gebouw (1) , wat thans gedeeltelijk het priesterkoor uitmaakt. Naauwelijks was het mirakeleuze beeld op het altaar van het nieuwe kapelleke geplaatst , of de vroegere vereering hernam haren loop, en van alle kanten stroomden er pelgrims en processiën heen. Want ofschoon de inwoners der stad gemakkelijker hunne godsvrucht in eene der kerken, waar het beeld intusschen was bewaard geworden , konden voldoen , was dit toch niet zoo eigenaardig, ten minste voor de vreemdelingen. De plaats in 't Zand, waar in de vorige eeuwen zoo vele wonderen geschied waren , was daardoor bijzonder eerbiedwaardig. Weldra echter zag men dat het kapelletje te klein was, en aangemoedigd door het algemeen verlangen , ondernam de ijverige Pollius de ver-

(1) Knippenbergh. Hist. Eecl. Duc. Geldr. Lib. 6. Cap. 6.

lenging van het gebouw. Daar nu de noodige fondsen ontbraken, wendde de stedelijke overheid zich tot de hoogere landsregering om ondersteuning. Dit verzoekschrift in het fransch opgesteld berust in de stedelijke archieven van Roermond. Van dit hoogst belangrijk stuk geven wij hier de vertaling (1).

Monseigneur ,

Daar er nabij deze stad Roermond vóór de verledene onlusten eene kapel was van O. L. V., genaamd in 't Zand, welke door de oorlogen tot in de grondslagen neergeworpen en geheel verwoest was, zijn desniettegenstaande verscheidene godvruchtige personen en goede Christenen, in de voetstappen hunner voorvaders tredende, godvruchtiglijk de plaats komen bezoeken, waar de genoemde Kapel plagt te zijn, waarop vele mirakelen gevolgd zijn, en sedert de vredesverdragen is de godsdienst

(1) De titels, die er in voorkomen »*Monseigneur*» en »*Vos Altesses Sérénissimes*» schijnen aan te duiden, dat het aan den Aartshertog Albertus van Oostenrijk, landvoogd der spaansche Nederlanden, en gemaal van Isabella Clara Eugenia, gerigt was.

dagelijks meer en meer toegenomen door de pelgrims, en anderen die er kwamen van verre en van alle kanten. Dit overwegende zijn wij bewogen geworden om op eenige middelen te denken, opdat ter eere van onzen goeden God en zijne gezegende moeder de gezegde Kapel herbouwd zoude worden, gelijk men tegenwoordig aan het werk is, wat nog al voorspoedig gaat; daarbij komt, dat de burgers en inwoners dezer stad uit goeden ijver te dien einde reeds verscheidene malen hunne goede genegenheid getoond hebben; echter is het zoo gelegen, dat dit door den aankoop der bouwstoffen en het loon der werklieden op verre na niet toereikend is, dusdanig dat het zeer betreuenswaardig zoude zijn indien, bij gebrek aan meerdere middelen, het genoemd gebouw, zoo goed begonnen en reeds grootendeels gevorderd, onvoltooid moest blijven en de godsdienst en de groote devotie, die er is, zouden kunnen gestaakt worden en verminderen; dus geen andere toevlugt wetende dan Uwe Doorluchtige Hoogheid, smeeken wij

zeer nederig , dat Zij zich gewaardige , ten einde een werk van zoo groote verdiensten te kunnen voltooijen, ook eene som te schenken van de penningen uit de boeten en verbeurtverklaringen reeds vervallen, of van de eerstkomende , of wel door zulke andere middelen als Uwe Doorluchtige Hoogheid het geschiktste zal oordeelen, en in deze vaste hoop bidden wij den Almagtige ,

Monseigneur ,

aan Uwe Doorluchtige Hoogheid de vervulling van Hoogstderzelve wenschen te schenken.

Roermond den 31 Julij 1613.

Van Uwe Doorluchtige Hoogheid
de nederigste en gehoorzaamste
onderdanen ,

de Burgemeester en de Schepenen
der stad Roermond.

V.

Groot zal de heerlijkheid zijn van dit laatste huis, meer dan van het eerste.

Aggæus. 2. 10.

Nog dit zelfde jaar 1613 werd het nieuw gebouw voltrokken. Het was namelijk voortgezet van den grooten boog in het tegenwoordig priesterkoor tot aan de twee pilaren tegen de muren, waar de gevel was met eene groote deur in het midden. Van beide kanten was eene tralie, opdat men het beeld van O. L. V. zoude kunnen zien, ook wanneer buiten de diensten de kapel gesloten was. De vermaarde put bleef naast den gevel er buiten. Daar de kapel in de breedte ook verlengd was, werden er nu drie altaren geplaatst, en het miraculeuze beeld op het Hoogaltaar verheven. Het volgende jaar 1614 werden deze met groote plegtigheid gewijd door M^{sr} a Castro (van den Borgh), die in 1611 de 3de Bisschop van Roermond geworden was, en hierdoor een duidelijk blijk gaf van zijne ingenomenheid met de onderneming van den vromen Deken

Pollius. Dit alles deed natuurlijk den toeloop der geloovigen van stad en land naar de nieuwe kapel van O. L. V. in 't Zand dagelijks vermeerderen.

Zonder twijfel hebben ook de ouders van Joanna van Randenraedt, zoo ijverig voor de vereering der Allerh. Maagd, tot den opbouw harer kapel bijgedragen, en van jongs af aan hunne dochter die zelfde gehechtheid ingeprent. Zij was toen omstreeks vier jaren oud. Een jaar later in eene preek de zuiverheid van Maria hoorende verheffen, stelde zij zich onder hare moederlijke bescherming en besloot zij als een getrouw kind Maria na te volgen. Elf jaren oud zijnde deed zij de eerste H. Communie, en werd toen door de Moeder Gods duidelijk aangemoedigd om den maagdelijken staat te bewaren. Zij meende eenigen tijd lang tot het kloosterleven geroepen te zijn en was reeds bij de Clarissen aangenomen (1). De

(1) De Clarissen hebben meermalen voor de versiering der kapel gewerkt. Zoo komt b. v. in eene rekening der kapel van 1649 voor: *»aen die Clarissen betaelt voer Linwaet ende cantten, 2 Gl.»* Thans wonen de Broeders der Onb. Ontv. in haar klooster, dat in het Pensionaat van St. Aloysius herschepen is.

goddelijke Voorzienigheid had echter bepaald , dat zij in de wereld zoude blijven. Den 18 Julij 1627 deed zij gelofte van zuiverheid, en op aanraden der priorin van het Munster stelde zij zich onder de leiding der vrome Agnes van Heilsbagh , die toenmaals bij wijze van novicenmeesteres vele geestelijke dochters te Roermond in het godvruchtig leven bestierde. In deze hoedanigheid werd dan ook Joanna den 17. September 1630 in de kerk der Paters Jesuiten aangenomen. Van nu af droeg zij het zwarte kleed aan de leden van dergelijke vereeniging eigen. Dit verwekte opspraak in de wereld, die zulks als gebrek aan moed om het kloosterleven te aanvaarden veroordeelde. De schrijver haars levens (1) zegt : »Tusschen deze kwellingen nam zij haren toevlugt tot Maria ,

(1) Wij volgen hier de uitgave van 1857 bij H. Casterman te Doornik, met eene gewijzigde spelling. Te oordeelen naar twee brieven, meenen wij dat de Eerw. Pater Jesuit, die eertijds het »*Cort begriip des Levens ende der deughden van de weerdighe Joanna van Randenraedt*» en het »*Leven ende deughden van de weerdighe Agnes van Heilsbagh*» uitgegeven heeft, Daniel Huijsmans genoemd werd.

wier beeld in de Kerk der Minderbroeders geëerd werd; (1) biddende voor dat beeld, verkrijgt zij wonderlijk haren gewenschten troost. Want haar dacht, dat zij zich door dit beeld hoorde zeggen: wel Joanna gij zijt bedrukt, omdat men u ontrouw oordeelt aen uwen roep; maer heb ik het achterdenken van ontrouw niet moeten lijden, als ik ontvangen hebbende van den Heiligen Geest, zooverre gebragt ben, dat mijn bruidegom zelf mij wilde verlaten? (Deel I. Hoofdst. 1. Bladz. 25.) Door deze woorden gevoelde Joanna zich geheel opgebeurd. Weldra kwam een tijd van andere

(1) De schrijver zegt: *«Maria, wier beeld in de kerk der Minderbroeders geëerd werd,»* en later zegt hij nog daarvan: *«tot hetwelk zij altijd eene bijzondere genegenheid gehad heeft»*. (Hoofdst. 2. bl. 56.) Wij vermoeden dat hiermede het mirakeluzze beeld van O. L. Vr. in 't Zand bedoeld wordt. Want de PP. Franciskanen hebben lange jaren de bediening der kapel waargenomen, en bij het naderen der vijanden kon het beeld met regt aan hunne kerk worden toevertrouwd. In 1685 werd dit beeld eenigen tijd in alle kerken der stad vereerd. De schrijver, dit vermeldende, zegt dan uitdrukkelijk, *«Joanna was geheele dagen te vinden in de kerk waer het bovengemelde beeld vereerd werd.»* (Deel II. Hoofdst. I. bl. 141.)

beproeving, niet alleen voor haar maar ook voor de stad en de kapel in 't Zand.

VI.

Heer, zij hebben uw volk vernederd, en uw erfdeel geweld aangedaan.

Psalm. 93. 5.

Een paar woorden over het beleg van 1632.

Roermond was getrouw gebleven zoo wel aan het spaansche bewind als aan de katholieke godsdienst. Prins Frederik Hendrik in het begin van 1632 ziende, dat de vestingen in het tegenwoordig Limburg door de spaansche troepen zwak bezet waren, trok omstreeks Pinksteren met het leger der Staatschen van Nijmegen derwaarts om ze te bemagtigen. Hij sloeg zelf het beleg vóór Venlo en zond Ernst Casimir, graaf van Nassau, om Roermond aan te lasten. Toen deze de loopgraven, op zijn bevel aangelegd, ging onderzoeken, kreeg hij een' musketkogel door het hoofd en sneuvelde. Intusschen had Venlo zich aan Frederik Hendrik op voorwaarde van godsdienstvrijheid overge-

geven. Deze trok ijlings naar Roermond om zelf de belegering voort te zetten. Daar hij dezelfde voorwaarde aanbood, werd den 5 Junij het verdrag van overgave geteekend (1). Intusschen schijnt het krijgsvolk dit zoo naauwgezet niet onderhouden te hebben, ten minste buiten de stad tijdens het beleg, ofschoon de Staten te voren de godsdienstvrijheid beloofd hadden, om de steden gemakkelijker over te halen. De soldaten verwoestten namelijk twee kapelletjes. Buitendien was bedongen dat den Protestanten ook eene kerk zoude afgestaan worden. Eens meester van de regering geworden waren zij niet tevreden met die, welke hun aangewezen werd, maar namen de toenmalige kathedraal, de H. Geestkerk, in gebruik.

(1) Artikel 2 der capitulatie luidde: »Ende alsoo sij haer vrijwilligh onder de gehorsamheijdt der Vereenighde Nederlanden begeben, soo sullen alle inwoonderen Geestelijck ende Wereltlijck bij haere voorwetten, rechten, ende oude herkomen beschermt ende onderhouden worden, oock het openbaere gebrueick des Roomschen Gods-dinst, ende haer stadts inkomen haer vreedigh toegelaeten werden.» (Knippenbergh, Hist. Eecl. Duc. Geldr. Lib. 6. Cap. 9.)

Joanna van Randenraedt was intusschen in de stad gebleven, ofschoon haar vader als raadshcer en vice-kanselier van Gelderland naar elders de wijk had genomen. Bezield met een' buitengewonen ijver voor het katholiek geloof, gevoelde zij diep den smaad, die het werd aangedaan. Zij deed dan ook daags vóór het feest van den H. Bernardus in de Munsterkerk onder het lof de gelofte van, zoo Roermond weer onder de vorige heerschappij terugkwam, de twee kapelletjes van O. L. V. te herstellen, een derde te stichten en haar beeld vóór de poort van het ziekenhuis te plaatsen.

Vijf jaren lang bleef Roermond in de magt der Staatsehen. De katholieke godsdienst was wel vrij verklaard, maar bleef toch niet geheel onbelemmerd, althans wat de uiterlijke plegtigheden aanging. Hierom werd ook de Congregatie der H. Maagd in de kerk der PP. Jesuiten eenige jaren geschorst; *»ter oorzaak van het Hollandsch garnizoen, dat ons veel te vreezen gaf,»* zegt de Pater Lefevere, bestuurder der Latijnsche school. In hoever de kapel in

het beleg geleden had , weten wij niet juist genoeg, maar wel dat het er in die jaren niet voorspoedig toeging

VII.

Ziet, onze vijanden zijn verslagen; laat ons nu de heilige plaatsen gaan reinigen en vernieuwen. I Machab. 4. 56.

In 1637 kwam verandering en werd de wensch van Joanna vervuld.

De Kardinaal Ferdinand, door zijnen broeder koning Philippus IV tot landvoogd der spaansche Nederlanden aangesteld , kwam met een leger om Venlo en Roermond te hernemen. Venlo gaf zich aanstonds den 25 Augustus over. Het staatsche garnizoen te Roermond bood eenigen weerstand, maar moest den 3 September de vesting overgeven. Gedurende dit beleg had de kapel van O. L. V. in 't Zand veel door de kogels geleden , die door de belegerden uit de stad naar dien kant geschoten werden. Muren, daken, deuren en vensters waren erg beschadigd, even als ook het orgel en andere meubels in de kapel , en van het altaar van

S' Joseph staat vermeld dat het »*in 't stucken geschoten was.*” Met het kostershuis was het even zoo gesteld.

Eenigen tijd te voren, den 8 Augustus, nad het stadsbestuur twee kerkmeesters der parochie, Jan van Ost en Jan Solemaker, belast met de zorg der kapel. De burgemeester Matthis Creijartz (1) overhandigde hun de sleutels met 409 gl. en 6¼ stuivers, als batig slot zijner rekeningen van 1635 en 1636, doch »*geene schrivens int minsten niet.*” Volgens zijn zeggen moest de sekretaris Bossman nog de jaren 1633 en 1634 verantwoorden. Deze twee kerkmeesters begonnen een »*Rekenboeck van die Capell van Onsse Lieve Vrouw int Sant,*” en teekenden beurtelings per jaar de ontvangsten en uitgaven aan. Uit dit boek, dat in ons bezit gekomen is, zullen wij menige bijzonderheden putten.

Daags na de overgave der stad lieten zij een Salveward (2) naar 't Zand zenden, om de

(1) Als Provisor der kapel in dien tijd.

(2) Vrijgeleide.

kapel en de kosterij voor tien dagen tegen verdere beschadiging te bewaren. Den 10^{den} September gingen beiden den toestand opnemen om over de herstelling te beraadslagen; acht soldaten moesten zij medenemen. Nu begon weldra het werk. De put werd zuiver gemaakt; de noodige bouwstoffen als steenen, kalk, pannen, hout, enz. werden aangeschaft, en metselaars, timmerlieden, leidekkers enz. waren druk bezig om in de laatste maanden van dat jaar eerst de noodzakelijkste herstellingen te doen. In het volgende jaar zoude men het overige verder afwerken. Intusschen was in de stad het spaansch oppergebied hersteld, de kathedraal teruggegeven, en met het staatsch garnizoen ook de protestantsche godsdienst verdwenen.

Joanna van Randenraedt vervulde nu ook hare gelofte. Zij liet verzoekschriften indienen aan den raad, de rekenkamer en het stadsbestuur, met gunstig gevolg. De twee kapelletjes van O. L. V. werden hersteld, terwijl Joanna voor de versiering zorgde. In een plegtige

processie, bijgewoond door Z. D. H. den Bisschop, het kapittel der kathedraal, verschillende Geestelijken en de wereldlijke overheden, werden de beelden op hunne vroegere plaats gesteld. Joanna zorgde ook voor het derde kapelletje buiten de Venlosche poort. Zelve voorzag zij in de versiering en het kaarslicht, en spoorde de inwoners aan om de beelden van O. L. V. in hunne huizen te vereeren, vooral op de Zaturdagen en de vóóravonden harer feesten. Dit gebruik bestaat ook nu nog.

VIII.

Die aen den Maestroom wonen,
En die van alle kand,
Om eer aen U te toonen,
Zijn daer gelijker hand.

(Oud pelgrimslied.)

Wat ging er intusschen op 't Zand om?

In het voorjaar van 1638 werden de reparatiën aan de kapel voortgezet, met dit gevolg, dat op den 25 Maart, feest van O. L. V. Boodschap, eene gezongene Mis en met Paschen eene Hoogmis met muziek gehouden werd. (In hetzelfde jaar werd een mirakeleus beeld

van O. L. V. van Breda ter bewaring naar Roermond overgebracht; Joanna droeg het door de stad mede over naar de kerk der PP. Jesuiten.) In 1639 en 1640 werd voortgegaan met de herstelling der kapel en der kosterij in 't Zand, en bijzonder werk gemaakt van kerksieraden (1). In het laatste jaar wordt vermeld, dat op de feesten van O. L. V. Hemelvaart en Geboorte in de kapel vlas geofferd werd, wat lange jaren in gebruik gebleven is. Op de rekening worden opgegeven: »2 *listen omme die banden ende kreucken aen te hangen.*” Het is duidelijk dat hiermede bedoeld worden de gedachtenissen van mirakeleuze genezingen, zooals er nu nog bewaard worden in het kleine kapelletje buiten aan den weg. Wat echter geheel bijzonder de aandacht trekt, is de aanteekening van de geregelde dienst in de kapel in 't Zand door de PP. Recollecten of Minderbroeders. Dit komt in het vervolg

(1) »Noch betalt aen stoffiersel van 2 manttels ende eenen rock voer onse L. Vrouwe bilt mit maeckloen aen dij moijersse in den boghaert: van onfin silvere laken blauw en roijt so vereert is, 2 Gl. 6 st.”

jaarlijks op de uitgaven terug, (1) en soms nog met eene buitengewone toelage, wanneer er op dagen van toeloop, b. v. de twee Octaven van 15 Augustus en 7 September, meerdere Paters kwamen biecht hooren. Op de feestdagen van O. L. V. werden de plegtige diensten opgeluisterd door de Geestelijken der parochie, de Kanunniken, en door zangers en muzikanten der stad.

In hetzelfde jaar 1640 stierf de waardige Agnes van Heilsbach, en Joanna van Randenraedt werd in hare plaats door de geestelijke dochters der verschillende congregatiën als meesteres in het godvruchtig leven gekozen. Zij prentte deze bijzonder de vereering van Maria in, belastte haar met de versiering der beelden, en stelde verschillende oefeningen in; onder andere om vóór het feest van O. L. V. Presentatie (21 November) offers te verzamelen voor vijf kaarsen ter eere van den naam van

(1) *Aen die Paters Recollecten voer den dienst doer 't jahr van heun gedaen vereert een portij van een halffen hamel, 20 G reinfleisch ende 10 q wijns. compt. 14 Gl."*

Maria. Zij maakte zelve gedichten op dien naam. Vol devotie voor de onbevleete Ontvangenis van Maria, verlangde zij dat dit eens tot geloofspunt zoude verklaard worden.

In alle zaken van eenig gewigt nam zij hare toevlugt tot die goede Moeder, bijzonder door het bidden van den rozenkrans, wat hare geliefkoosde oefening was. En niet te vergeefs; want zij zegt zelve: »*het is mij somtijds zoo wonder als een mirakel geweest, dat ik zoo voort geraakte. Als ik zonder raed was, en niet wist waer mij te keeren, bad ik O. L. V. om hulp, en er viel altijd iets wonders voor.*” (Leven. Deel II. Hoofdst. 12. bl. 311.) Menigwerf hoorde zij dat Maria haar toesprak om haar moed en troost te geven. De overweging der smarten van O. L. V. beurde haar bijzonder op, en in den advent genoot zij eene gevoelige vertroosting door Maria op eene geestelijke wijze na te volgen in de voorbereiding tot de geboorte van Christus. Men kan zich gemakkelijk voorstellen met welk eene godsvrucht Joanna de processsiën van de stad naar de kapel in

't Zand bijwoonde , of nu en dan met eenige geestelijke dochters, bij wijze van den bidweg der zeven maagden , het mirakeleuze beeld ging vereeren.

In een eigenhandig verslag van hare oefeningen aan den zielbestierder zegt Joanna in 1640 Zondag den 13 Mei. »*Wij waeren voor den vader van Anneken Mestrom aen ons lieve Vrou int Sant gegaen dien naer noon(namiddag)... alwaer ik eenen nieuwen moet kreegh , een heel nieu leven weder te beginnen.*» En op Vrijdag voor Pinksteren : »*Vrijdagh wirt ons geheetten meede deur U Eerw. om naer onse lieve Vrou int Sant te gaen communiceeren,.... ik ginck derrewaerts met de anderen.*» En op 31 Mei , Donderdag na Pinksteren ; »*Wij waeren aen onse lieve Vrou int Sant gegaen om aldaer oock meede te communiceeren.*» Tijdens de octaven zegt zij nog : »*over acht daegen of daerontrent gingen wij met de processie naer onse lieve Vrou op 't Sant.*»

IX.

Joanna werd van den Heer vertroost en verzekerd dat Venlo niet zoude genomen worden, en dat Roermond buiten gevaer was.

(Zie haar leven. bladz. 140.)

Nemen wij nu verder eenige aantekeningen uit de geschiedenis der kapel. (1)

In het Rekenboek staat van 1642 op den 20 Januarij »aen 8 soldaten, die 2 nachten in die Capell geweest sijn, omdat deselve niet gespollieert soll werden vant volck van den gnll Lambo, 2 gl. 4 st.” En op den 11 Februarij hebben de twee kerkmeesters: »de altairen van daer laeten hoelen und in den marrienwee int bewahr gedaen, omdat deselve niet van de

(1) Den 1 Junij 1642 begon te Kevelaar het beeld van O. L. V. in het kapelletje vereerd en vermaard te worden. Knippenbergh zegt, dat den 31 Julij 1643 door den Vikaris-Generaal Balduinus de Gaule bepaald werd, dat eene kapel zoude gebouwd worden van de offers en giften: *ad normam illius, quod in arena prope Rurmundam extat.*” d. i. *volgens de kapel in 't Zand bij Roermond.* Den 22 October werd zij begonnen, en den 20 November 1645 voltooid. (Hist. Eccl. Duc. Geldr. L. 7. Cap. 1.) Joanna noemde O. L. V. van Kevelaar *de sterkte van Gelderland.*

wijmarsche vernielt sollen werden ; aen 10 soldaten van momfort die tot convoij mit gingen gedaen 2 gl. 16 st. und aen oncosten 35 st."

Generaal Lambo (of Lomboi) stond namelijk over de troepen van den duitschen keizer, en de graaf van Genebriant, in fransche dienst, over het leger, dat onder den hertog van Weimar gestaan had. Het heen en weer trekken dezer troepen, die elkander vervolgden, maakte de omstreken onveilig. Na het gevaar werden de altaren in de kapel teruggebracht. Doch het volgende jaar (1643) moesten zij weder eenigen tijd in het Dominikanessen-klooster Maria-wee geborgen worden, uit vrees voor de hessische troepen, die zich met de weimarsche tegen de keizerlijke en de spaansche verbonden.

In dit laatste jaar wordt het eerst melding gemaakt van de gezongene Mis *»doer jaer des vrijdachs en feestdagen."* Later werden de vrijdagen bepaald van Paschen tot Allerheiligen. Tegenwoordig beginnen zij in de vaste. Het ging overigens nog al voorspoedig aan de kapel; want in 1644 werd aan den burgemeester

Pollart overhandigd »wegen dij Capell van Onsse Lieve Vrouw int Sant een hondert rijcxdall ad 56 st. berekent, so hij ontfangen heft tot behoeijff deser stadt muntte, tegens behoirlicke pensions des jahrs, 5 thondert.

In de laatste helft van 1646 werden Roermond en omstreken met den oorlog bedreigd. Want de fransche troepen vereenigden zich met de staatsche tegen de spaansche om Venlo te belegeren. Ofschoon deze stad met gloeiende kogels beschoten werd, gaf zij zich niet over, en de belegeraars trokken weer af. Daar Roermond geld noodig had ter verdediging, werd den 13 October van de kapel in 't Zand voorgeschoten *doer begeeren unde versoeck van borgem^r Pollart en gheelen magistrajt aen den acciszm^r Berckeleer dij somma van een hondert un vijftich gull, so gebruect sin tot betalungh van dij logerungh der gaernisoens als Venlo belegert waes.*”

Uit voorzorg tegen vijandelikheden werd den 18 October aen 2 soldaten gegeven, dat sij met aen die Capel gingen om die ornamenten

alhier te brengen wegen die Lottringer, 42 st." Deze laatste lieten de kapel onbeschadigd, maar niet de kosterswoning.

Gedurende al dien tijd nam Joanna ijverig hare toevlugt tot het gebed, en kreeg de verzekering dat de vijanden niet overwinnen zouden.

In het volgende jaar 1647, den 31 October, nam de stad nog van de kapel eene som op van 38½ gl. en 15¼ stuivers; zoodat thans het geheele kapitaal 814 gl. 15¼ st. bedroeg.

De vrede van Munster in 1648 gesloten bragt meer rust in het land; vele processieën kwamen dien zomer naar de kapel, en de godsdienst geschiedde geregelder.

X.

De vereering van Maria is een der krachtigste middelen, die ieder steeds gebruiken moet, welke door zijne bediening geroepen is om de glorie haars zoons te bevorderen.

(B. Petrus Canisius.)

In 1651 was Mgr. A. Cruesen de 4de Bisschop van Roermond geworden. Met zijne

goedkeuring begon de ijverige Heer Brantz , Pastoor der kerk van St Christoffel, het volgende jaar eene nieuwe sakristij aan de kapel in 't Zand te bouwen. Hij vond ondersteuning, want *»de stad heeft tot de sacristije vereert 4400 tiegelstheenen , die welke mevrou vant Munster aen de stad schuldich was.»* (Hiermede wordt de Abdis bedoeld.)

Verder werd in het vervolg de kapel van verschillende misgewaden en meubelen voorzien, en een nieuw beeld van O. L. V. te Antwerpen gekocht , dat boven het hoog altaar geplaatst werd. Voor het mirakeleus beeldje werd een afzonderlijke post gemetseld , waarop het met behoorlijke versiersels omgeven vereerd werd. In 1655 vinden wij ook gewag gemaakt van de lamp, die voortdurend voor het H. Sakrament brandde. In 1658 zorgde de Pastoor Brantz voor eene nieuwe klok , die in de hoogkerk (toenmaals de H. Geestkerk) gewijd werd. In dat alles werd de Pastoor bijgestaan door verschillende geestelijke dochters, en natuurlijk op last of met goedkeuring van Joanna van

Randenraedt hare bestuurster. Volgens de rekeningen leverden zij hoofdzakelijk wat diende »tot cieraet ende ornamenten.» Behalve het bovengenoemde kapitaal nam de stad nog 500 gl. van de kapel op; overigens werd deze goed in orde gehouden en jaarlijks meer voorzien van hetgeen de godsvrucht kon opwekken. Dagelijks werd er de H. Mis gedaan, en de PP. Recollecten namen er steeds de verschillende diensten waar. Daar Joanna van Randenraedt meestal een dezer Paters tot biechtvader had, moet zij voortdurend ook tot meerdere godsvrucht voor het mirakelcuze beeld van O. L. V. aangemoedigd zijn, en met belangstelling vernomen hebben wat er in de kapel in 't Zand voorviel.

Zoo ging het eenige jaren in deze landstreek voor de godsdienst ongehinderd voort; want de vreemde troepen, die soms al hier doortrokken, b. v. de Franschen in 1657. berokkenden geene beduidende schaden, ten minste aan de kapel. In 1665 kwam een rampspoed van eene andere soort over de stad Roermond,

die ook gedeeltelijk voor de kapel noodlottig was. Den 31 Mei, feest der H. Drievuldigheid, werd de gewone processie door de stad gehouden. Door een geweerschot ontstond er brand in het stroodak van een huis bij de Zwartbroekerpoort. Elf honderd huizen werden in de asch gelegd, waaronder drie kerken, eene abdij, vier kloosters, het Bisschoppelijk paleis, dat van den gouverneur der provincie, de kanselarij, de voogdij enz. Vele archieven en handschriften werden de prooi der vlammen, en hieraan wordt het toegeschreven, dat er aangaande het mirakeleuze beeld van O. L. V. zoo weinig in schrift bewaard is. Gelukkig lag de kapel in 't Zand buiten het bereik van den brand; de diensten gingen geregeld voort, en vele ongelukkigen vonden er opbeuring in de rampen.

In 1666 werd het eerste octaaf (O. L. V. Hemelvaart, 15 Aug.) minder bezocht, *»mits ghene wijtheijmsche ter orsaecken van contagiouse siekte alhier en sijn gecompareert.*" Maar het weede (O. L. V. Geboorte, 8 Sept.) ging

beter, zoodat men om den toeloop een altaar buiten de kapel opsloeg. Dit werd ook gedaan het volgende jaar (1667) in het eerste octaaf, toen vele processieën kwamen en den 16 Augustus »*Sint Rochus bildet in de processie gedraeghen is worden.*» die tot afwering van pest en oorlog was voorgeschreven door den Deken Oeveren, als Vikaris-Generaal, en op uitdrukkelijk verlangen van de stedelijke regering. (1) Het oude rekenboek der kapel, waaruit verscheidene bijzonderheden zijn genomen, eindigt met 1669. Het nieuwe, dat wij bezitten, begint eerst in 1691; een ander van ruim 20 jaren moet er tusschen geweest zijn; of het nog bestaat weten wij niet. Daardoor ontbreekt ons de geschiedenis van dat tijdvak, uitgezonderd eene voorname gebeurtenis opgeteekend in het leven van Joanna van Randenraedt.

(1) Act. Episc. Rur.

XI.

Hij zeide dat hij mijne landen zoude in brand steken, en mijne jongelingen met het zwaard dooden, en mijne kinderen ten buit geven, en de maagden ter gevangenschap. Maar de almachtige Heer heeft hem getroffen.

Judith. 16. 6, 7.

Verplaatsen wij ons in het jaar 1683, toen de duitsehe keizer Leopold in Oostenrijk regeerde.

Reeds eenige jaren hadden de Protestanten van Hongarije onlusten tegen dien vorst verwekt. Hun hoofd, Emerik, graaf van Tekeli, had den Turken aangeboden hunne opperheerschappij te erkennen, als zij hem aan het koningschap van Hongarije hielpen. In het begin van 1683 viel onder zijne leiding Kara Mustapha, schoonzoon van den sultan Mahomet IV, met een leger van meer dan 200,000 Turken en Tartaren in Opper-Hongarije en bemagtigde de eene plaats na de andere. De keizer Leopold riep de hulp der andere vorsten in tegen den algemeenen vijand van het Christendom, doch de meesten lieten hem aan zijn

lot over. Zelfs de koning van Frankrijk, Lodewijk XIV, moedigde in het geheim de Turken aan. Deze kwamen den 14 Julij Weenen de hoofdstad van Oostenrijk belegeren, die slecht van verdedigingsmiddelen voorzien was. De keizer stelde zijne troepen onder het bevel van zijnen schoonbroeder, Karel hertog van Lotharingen, en van prins Eugenius van Savoye. De keurvorsten van Beieren en Saksen voegden zich bij hen met hunne legers om Weenen te ontzetten.

Gedurende zes weken vielen de Turken de vestingwerken der stad aan, die door den graaf van Stahrenberg verdedigd werd, en inwendig nog door gebrek aan levensmiddelen en ziekten geteisterd werd. Door tussehenkomst van Z. H. den Paus Innocentius XI kwam weldra de voornaamste hulp opdagen. Jan Sobiëski, koning van Polen, die reeds vroeger elders de Turken geslagen had, vereenigde zijn dapper leger met dat der bondgenooten. Zij besloten gezamenlijk de Turken aan te vallen, ofschoon deze hen in getal verre over-

trossen. Intusschen had de hertog van Lotharingen Tekeli met zijne oproerige benden reeds vërslagen. Den 12 September waren de katholieke veldheeren Weenen genaderd, en bepaalden zij den aanval op de Turken.

Zien wij nu eerst wat er in die dagen te Roermond en aan de kapel in 't Zand omging.

XII.

Dat Gij de vijanden der Heilige Kerk wilt vernederen : wij bidden U verhoor ons. (Uit de Litanie aller Heiligen.)

Paus innocentius XI had alle katholieke geloovigen opgewekt om door de aauroeping van Maria de overwinning over den aartsvijand der Christenen te verkrijgen.

Vol ijver voor de belangen der katholieke Kerk en met een onbegrensd vertrouwen op Maria als bijstand der christenen bezielde, nam Joanna van Randenraedt dit naar alle vermogen ter harte.

»Nacht en dag», zegt haar geschiedschrijver, »bestormde zij den hemel om de goddelijke hulp voor de christene magten of te smeeken,

en hiertoe verwekte zij ook anderen." (1) Zoodra zij het beleg van Weenen vernam, drong zij zoo wel bij de wereldlijke als geestelijke overheden er op aan om algemeene biddagen in te stellen. Wegens de belangrijkheid laten wij hier de woorden van haren geschiedschrijver volgen.

»Zijne Hoogwaardigheid Reginaldus tegenwoordige (1689) (2) Bisschop van Roermonde is, uit eigene beweging, zelf in persoon gegaen om het vermaerde beeld van Maria, gezegd: O. L. Vr. op het Zand, dat in den omtrek van Roermonde vereerd word, binnen de stad te brengen. Hij heeft hetzelfde beurtelings in alle kerken doen verheffen en in verscheidene processsiën doen omdragen. Daerenboven deed hij dagelijks met de groote klok drymael teeken geven tot het gebed. Wanneer Joanna dit teeken hoorde, viel zij op hare kniën op de plaets waer zij zich alsdan bevond. Z. H.

(1) Deel I. Hoofdst. 7 bl. 108.

(2) Toen de schrijver dit schreef, was Mgr. Reginaldus Cools nog Bisschop.

deed hetzelfde in de volle straten en verwekte daerdoor de burgerij, die ook hierin haren besten herder navolgde. Joanna was geheele dagen te vinden in de kerk waer het bovengemelde beeld vereerd werd, en zij smeekte de H. Maegd uit al hare krachten voor de behoudenis van Weenen. Het is onbeschrijflijk wat vermaak zij genoot, wanneer zij den godvruchtigen iever der burgers zag, en daerbij hoorde dat men ook in andere steden onophoudelijk bad, ja zelfs de kerken des nachts open liet, met het H. Sacrament uitgesteld, en aldus den hemel geweld aendeed om de zege te bevechten. Zij verzekerde hierop, dat deze oorlog der Turken ten voordeele der Christenen zoude uitvallen." (1)

Haar gebed bleef inderdaad niet onverhoord; zelfs kreeg zij op bovennatuurlijke wijze telkens kennis van de overwinningen der katholieke legers. Toen Tekeli met zijne soldaten te Presburg door den hertog van Lotharingen

(1) Deel II. Hoofdst. I. bl. 141.

verslagen werd, deelde Joanna deze tijding op hetzelfde uur aan haren biechtvader mede.

Keeren wij thans in den geest naar Oostenrijk terug om den veldslag bij Weenen bij te wonen.

XIII.

Niet in de menigte van het leger is de overwinning van den oorlog, maar de sterkte is van den hemel.

I Machab. 5. 19.

Het was Zondag morgen. Koning Sobiëski liet eerst midden in het kamp het H. Misoffer opdragen door den Eerw Pater de Aviano, (1) en diende zelf aan het altaar. Na de H. Misprak hij tot zijne soldaten: »mannen, gedenkt den slag, dien gij vóór tien jaren te Choczim gewonnen hebt; nu geldt het niet alleen het ontzet van Weenen, maar het behoud van

(1) Pater Marcus de Aviano, Capucijn, Italiaan van geboorte, vermaarde boetprediker, kwam in 1681 ook te Venlo en Roermond met veel vrucht prediken. De Bisschop van Roermond Mgr. Cools, vergezelde hem door het Bisdóm. De prins van Nassau, gouverneur van Gelderland, diende hem uit achting in de H. Mis. De keizer Leopold had hem naar Weenen ontboden. Zie Knippenbergh. Hist. Eecl. Dur. Geld. Lib. 8. Cap. 5.

Polen en het heil van de gansche Christenheid, strijdt en overwint door de hulp Gods en den naam van Maria ”

Hierop begon de aanval, die ten twee ure na den middag eerst algemeen werd, en tusschen zes en zeven ure besliste. Meer dan 40,000 Turken sneuvelden op het slagveld, terwijl de overige de vlucht namen, en 300 kanonnen onder den buit achterlieten. De overwinnaars bragten den nacht door in de legerplaats der vijanden en trokken 's morgens zegevierend Weenen binnen. Sobiëski, de voorname held van den slag, begaf zich naar eene kapel van O. L. V., wierp zich ter aarde en liet den lofzang Te Deum zingen. Hij zond den voornamesten standaard der Turken aan den Paus met de woorden: *»ik kwam, ik zag, ik overwon.»*

Tot voortdurende herinnering aan die zegepraal en de overwinningen, die er nog spoedig op volgden, (1) bepaalde dezelve Paus Innocentius XI dat jaarlijks op den Zondag in het

(1) Den 9 October verloren de Turken den slag van Parkani, en vervolgens de stad Gran.

oetaaf van O. L. V. Geboorte het feest van den Naam van Maria zoude gevierd worden.

De sultan Mahomet IV, verbitterd over den uitslag van dien krijgstogt, liet den 25 December Kara Mustapha onthoofden.

Op hetzelfde oogenblik dat de christene legers de Turken bij Weenen versloegen, kreeg Joanna van Randenraedt te Roermond door openbaring duidelijk kennis hiervan.

Zij ging het aanstonds aan haren biechtvader mededeelen, die dit daarop aan eenige personen bekend maakte. Toen eenige dagen later die gelukkige tijding lang den gewonen weg uit Oostenrijk bevestigd werd, bevond men dat Joanna het juiste tijdstip der overwinning had aangegeven.

Dit diende niet weinig om de godsvrucht voor het mirakeluzen beeld van O. L. V. in 't Zand te bevestigen. Zonder twijfel heeft dit ook grootendeels de Geestelijkheid en de geloovigen aangespoord om de kapel aldaar te vergrooten, zoo als het jaar daarna (1684) geschied is, gelijk wij verder zien zullen.

XIV.

Nu dan bid voor ons, wijl gij eene
heilige en godvreezende vrouw zijt.
Judith. 8, 29.

Den 18 October was Joanna 73 jaren oud en daarmede haar laatste levensjaar ingegaan. Reeds een paar jaren was zij doorgaans zwak en ziekelijk, en allengskens namen hare krachten af. Dit duurde zoo tot den 18 Julij van 1684 toen zij zich voor goed te bed moest leggen.

De Prinses van Nassau, die haar bijzondere achting toedroeg, kwam den 23sten haar bezoeken en bleef tot den volgenden dag, als wanneer zij tegenwoordig wilde zijn toen de laatste H. Sakramenten aan Joanna werden toegediend. Den 25sten kreeg deze nog het bezoek van Mgr. den Bisschop van Roermond, hetgeen haar zeer vertroostte.

Geduldig in haar smartelijk lijden sloeg zij beurtelings de oogen op het kruis van Christus en het beeld van Onze Lieve Vrouw. (1) Den

(1) Dit beeld heeft zij vermaakt aan de sodaliteit van Maria.

volgenden dag (26 Julij) feest van de H. Anna, 's morgens om half zeven ure gaf zij hare reine ziel aan den Schepper weder. Hare laatste woorden waren geweest : »*Jesus en Maria.*» Met buitengewone plegtigheid werd haar stoffelijk overschot in de kerk der PP. Jesuiten vóór de communiebank aan de epistelzijde begraven.

Den 18 October 1688 heeft men hetzelfde overgebracht in eenen nieuwen grafkelder nabij het altaar van O. L. V.

Toen in 1777 deze kerk zoude afgebroken worden, liet de Bisschop, Mgr. van Hoensbroeck, den 4 September de beenderen der zalige Joanna in een nieuwe kist insluiten, en naar de kathedraal in het graf, door de familie van Dungen aangeboden, overbrengen. Daar in het koor van O. L. V. rusten zij nu onder denzelfden marmeren steen als vroeger (1).

(1) Tegelijk werd het stoffelijk overblijfsel der prinses H. C. van Brunswijk-Wolfenbittel overgebracht naar den grafkelder in de kapel van St. Nicolaas.-Act. Episc. Rur.

Na haar overlijden zijn getuigschriften over haren heiligen levenswandel opgemaakt door Z. D. H. den Bisschop Cools, den prins en de prinses van Nassau-Siegen, het kapittel der kathedraal, den souverainen Raad van Gelderland en de stedelijke regering van Roermond.

In de kathedraal worden thans nog verschillende relikwiën of gedachtenissen van deze waardige dienaars Gods bewaard, zooals eenige geschriften, kleedingstukken, het laken waarop zij overleden is, enz.

Nog altijd is hare gedachtenis in zegen en niet te vergeefs is hare voorspraak bij God ingeroepen.

XV.

Komt Pelgrims van alle kand,
Naer Ruremonde in 't Zand,
En wilt tog niet mankeeren,
De Moeder en 't Kind te eeren.
(Pelgrimslied.)

Met den dood van Joanna konden wij onze taak als geëindigd beschouwen. Het zal echter niet zonder nut zijn een beknopt verhaal te

geven van hetgeen er sedert dien tijd met de kapel van O. L. V. in 't Zand is voorgevallen.

Reeds lang had men ondervonden, dat deze voor den toeloop der geloovigen te klein was. Op aansporing van Z. D. Hoogw. den Bisschop Cools, de medewerking der Geestelijkheid en den ijver der burgerij werd de kapel nog dat zelfde jaar, 1684, verlengd van de pilaren bij den put tot aan het klein voorportaal, wat volgens opschrift in 1689 er is bijgevoegd. Waarschijnlijk is het kapitaal, vroeger door de stad van de kapel opgenomen, daartoe gebruikt geworden.

Het nieuw Rekenboek, dat wij bezitten, begint met den 1 Januarij 1691, en is in de eerste jaren onderteekend door Mgr. den Bisschop zelve, wat duidelijk zijne belangstelling in den bloei der kapel te kennen geeft. Daarin wordt vermeld de jaarlijksche belooning voor de PP. Recollecten met de uitdrukking: »*volgens alde gewoonte*;" zoodat hunne dienst niet onderbroken schijnt te zijn. De Heer Borst maakte eene stichting tot onderhoud der gods-

lamp, die door zijne erfgenamen ten minste tot 1731 is voortgezet. De Hoogmis op de feestdagen en de vrijdagen in den zomer werd voortdurend druk bijgewoond, en er kwamen menigvuldige processsiën in de Octaven van O. L. V.

Gedurende vele jaren werd de zorg van het linnengoed en andere kerksieraden aan geestelijke Dochters toevertrouwd, die de godsvrucht voor het mirakeleuze beeld van O. L. V. van hare zalige Meesteres Joanna hadden overgeërfd. Ten gevolge van den bouw was de put gedekt en eene pomp er op geplaatst.

Den 26 Junij 1696 werd door den Bisschop van Roermond een levensregel gegeven aan den Eremijt Peter Sporen; zijne kluis was nabij de kapel, en hij moest voornamelijk ten dienste zijn in de godsdienstoefeningen.

In 1697 wordt melding gemaakt van eenen aflat door Z. H. Paus Innocentius XII aan de vereerders van O. L. V. in 't Zand verleend.

XVI.

Slaet dan o Maegd uw oogen neer,
Aenziet ons opgeheven handen,
Geeft ons dog eens den vreden weer,
En jaegt den oorlog uijt de landen.
(Pelgrimslied.)

De 18de eeuw begon niet zeer gunstig voor Roermond en omstreken. Naauwelijks was Mgr. d'Ongnyes in 1702 aan Mgr. Cools opgevolgd, of de oorlog kwam het Bisdom teisteren.

In de lente ontstond twist tusschen Oostenrijk en Frankrijk. Engeland en de staten van Holland trokken partij voor Oostenrijk; Spanje echter voor Frankrijk. De Franschen wilden zich door verrassing van Nijmegen meester maken, voorzagen zich in Roermond en omstreken van krijgsvoorraad, en trokken verder op. Zij belegerden Nijmegen, doch werden door de staatsche troepen teruggeslagen, en door de engelsehe uit spaansch Gelderland teruggedreven.

Reeds in het begin van het eerste gevaar had men uit voorzigtigheid het mirakeleus beeld van O. L. V. uit de kapel naar de groote

kerk laten brengen, en de »ornamenten van de Capel naer het hof van Zijn Hooghw^{de} gebracht". Dit gebeurde omstreeks 20 April. De fransche generaals, die in deze dagen met hunne legers doortrokken, en in de stad of op de Melicker heide kampeerden, gaven gewillig sauvegarden (vrijgeleiden) om de kapel, de kosterij en verdere toebehooren tegen schade te besehermen. Dit geschiedde in de tweede helft van April en het begin van Mei. Dag en nacht hielden de soldaten wacht op 't Zand, op voorwaarde van onderhoud en belooning.

In de zomermaanden, zoo als Junij en Julij, was het rustiger en het mirakeleuze beeld van O. L. V. was toen reeds naar de voormalige kerk der Zusters Ursulinen in de Steeg overgebracht, waar de burgerij het kwam vereeren. Intusschen geschiedden toch ook de diensten in de kapel in 't Zand. Zoo wordt in Junij vermeld: »de somme van achthien Rijxdalers, die door Collecten van de school-kijnderen tot een ornament van de capelle sijnt geoffert worden."

Na het octaaf van O. L. V. Hemelvaart (15 Augustus) kwam er een nieuw gevaar opdagen. Van 29sten Augustus werd door de vereenigde Mogendheden het beleg voor Venlo geslagen, welke vesting zich den 16 September overgaf. Nu kwam weldra de beurt aan Roermond (1). De Franschen, als bondgenooten der Spaanschen, hadden er een goed garnizoen in gelegd, en de belegerden, onder bevel van den graaf van Hornes, verdedigden zich dapper. Den 2 October begon de aanval der vereenigde belegeraars, die in getal en geschut overtroffen en door bekwame generaals, als de graaf de Tilly, de prins van Nassau-Saarbrück, Koehoorn, enz. aangevoerd werden. Na vier dagen hevig strijden werd gekapituleerd en den 7^{den} geschiedde de overgaf der stad, die nu weer onder de magt der Staatschen kwam.

Den volgenden dag vernam men, »dat die Capel door die Merodiers (2) t' eenemaal uijt-

(1) De Pastoor had nog op den 8 September het beeld van O. L. V. in de kapel van 't Zand laten vereeren.

(2) Maraudeurs of stroopers.

geplundert en alles geruineert wordt." De kerkmeester Beltgens heeft zich toen door eene heldhaftige daad verdienstelijk gemaakt. Terwijl niemand hem durfde vergezellen, ging hij alleen, op raad van de Zeer Eerw. Heeren Deken en Pastoor, bij de legerhoofden, en kreeg een korporaal met vier musketiers mede naar de kapel. Zij vonden daar ongeveer 20 engelsche en andere plundersaars aan het breken. Op vertoon van hoogere orders werd de kapel ontruimd en bewaakt. 's Avonds rapport gedaan hebbende kreeg hij eene wacht »voor de Capell, Custerhuis, ornamenten, boomen als anderzints voor eenige dagen tot dat het lager sol in de stadt getrocken zijn." Deze deed goed haren pligt en redde in de vier dagen met den waard nog veel kerkegoed voor de kapel uit de legers. Onder of na het beleg werd het beeld van O. L. V. eenigen tijd in de kerk van de Godswert (1) ter bewaring geplaatst, en de ornamenten bij de Clarissen.

(1) »*Ontfangen van de matersse uijt den godtswert soe, ten tijde dat het miraculeus belt daer gerust*

Intusschen hadden de kapel en de kosterij in dit beleg, even als in 1637, weer veel geleden en moest er eene groote som voor de noodige herstellingen uitgegeven worden. Tot aandenken werden kogels in den muur gemetseld.

XVII.

In het midden van het huis, in het binnenste gedeelte, had hij de bidplaats gemaakt, om daar de ark des verbonds van den Heer te plaatsen.

3 Reg. 6. 19.

Roermond bleef nu weder onder de regering der Staatschen. Met het garnizoen kwamen ook de Protestanten terug. Bij de kapitulatie was de vrijheid van godsdienst bepaald geworden; de processiën op H. Drievuldigheidszondag, en H. Sakramentsdag in 1703 geschieden zonder stoornis in de stad. Evenwel scheen de kapel in 't Zand min of meer een verlaten

heft, geoffert is 6 gl. 10 /; st." Dit klooster in de voogdijstraat werd toen bewoond door Franciskanessen van den 3^{den} Regel. In 1669 verbleef Joanna van Randenraedt daar. Thans hebben er de Ursulinen een Pensionaat.

of onveilig heiligdom, waar men het beeld van O. L. V. niet durfde laten. Het bleef dan tot den 8 September 1703 in het toenmalig klooster der Ursulinen. Want in het octaaf van 15 Augustus had men het niet naar de kapel in 't Zand gebragt; waarom dan ook weinige processieën derwaarts kwamen. Op het feest van O. L. V. Geboorte echter bragt de Pastoor het er zelf heen. Vervolgens werd het in de kathedraal geplaatst boven in het altaar van het II. Sakrament, (waarschijnlijk den 4 October,) en dit is gedurende vele jaren achter een de gewone standplaats gebleven. Daar werden dan ook verscheidene oefeningen of diensten ter eere van O. L. V. gedaan, als het lof, de litanie en de rozenkrans.

Bij zekere gelegenheden, als de twee octaven van O. L. V. in Augustus en September, een of andere feest, het houden der processieën, werd het mirakeluzen beeld naar de kapel in 't Zand gebragt. De Pastoor Portmans, die eene bijzondere godsvrucht daarvoor had, zong aldaar de Hoogmis en predikte op dien

feestdag. Gewoonlijk bragt hij het zelf heen en terug in het rijtuig van Mgr. den Bisschop, of dat van eene der voornaamste familiën. Van het jaar 1707 staat aangteekend: »den 2 Julij ons lieve Vr^e. presentatie ist lieve Vr^e. beeltie door de werd^e PP. Minnebroeders in de processie vuyt de stadt na de Capel gedragen geworden.» En verder wordt vermeld dat het tot den 26 September daar gebleven is, en toen op last van Mgr. d'Ougnyes in zijn rijtuig naar de hoogkerk is teruggebracht. Evenwel schijnt dagelijks in de kapel door die paters het H. Misoffer opgedragen te zijn, en het H. Sakrament bewaard. Den 24 December werd P. Pesch als Eremijt in de kluis aangenomen.

In Junij 1714 verleende Z. H. Paus Clemens XI twee aflaten te verdienen in de kapel van 't Zand.

Den 14 November 1715 werd te Antwerpen het zoogenaamde barrière-traktaat gesloten, en Roermond werd nu aan Oostenrijk toegewezen. Het duurde echter tot den 19 Januarij 1716

eer de Staten van Holland de stad lieten ontruimen.

De openbare eeredienst der Protestanten verdween voor een geheele eeuw, en de katholieke godsdienst was wat vrijer.

XVIII.

Wij gingen buiten de poort aan de rivier, waar eene bidplaats scheen te zijn. Act. 16. 13.

Met 1719 begint het derde rekenboek of nieuw »*Capellenboeck van O. L. V. in het Zandt,*» waaruit wij verder bijzonderheden aanteekenen.

In de eerste jaren der keizerlijke regering ging het aan de kapel in 't Zand op den gewonen voet voort. In 1719 was de oude kluizenaar Hoeb, die den vorigen was opgevolgd, den 18 Maart in de kapel begraven. Den 10 April gaf Mgr. de Bisschop van Roermond nieuwe Regels aan twee anderen, W. van Hinghen en M. Claessens, volgens den derden Regel van St Franciscus. Behalve het bijwonen der gewone diensten in den kapel moesten zij

ook in den winter 's avonds den rozenkrans voorbidden. Den 5 Augustus werd nog W. Pasmaan er bij aangenomen.

Gedurende datzelfde jaar liet de kommandant der stad dikwijls de O. L. Vrouwe- of Zwartbroekerpoort sluiten, ook soms eene andere, »tot groot prejuditie van de Capel.»

Dit geschiedde later nog op de drie eerste werkdagen der week. Den 4 Februarij 1720 gaf Mgr. d'Onghyes aan den President van het Seminarie last om op zon- en feestdagen twee Seminaristen naar de kapel te zenden, ten einde van twee tot drie uren aan de kinderen Catechismus te geven (1).

Tot dus verre bleef het mirakeleuze beeld van O. L. V. nog in de kathedraal, uitgezonderd eenige gelegenheden, zooals wij vermeld hebben. In de kapel van 't Zand was een ander beeld van O. L. V. in het hoogaltaar geplaatst, waar nu de communicabank staat;

(1) Het oorspronkelijk stuk wordt nog in het Seminarie bewaard, en is met andere stukken ons ter inzage medegedeeld door den Hoog Eerwaarden Hooggeleerden Heer Kanunnik en Professor Russel.

daarneven waren de altaren van Ste Anna en St Joseph. In 1723 werd door Mgr. Sanguessa, 9de Bisschop van Roermond, (vroeger Gardiaan der Franciskanen), een altaar gewijd ter eere van St Joachim, ter plaatse waar nu het hoogaltaar zich bevindt. Verschillende processien werden vermeld, die nog bestaan.

Vóór het jaar 1723, en misschien reeds in 1721, moet het mirakelous beeld voor goed van de kathedraal naar de kapel in 't Zand terug gebragt zijn. Want den 7 Augustus en den 3 September 1721 liet Mgr. d'Ongnyes verscheidene aflaten publiceren, door Z. H. Paus Innocentius XIII aan de bezoekers der kapel verleend, en den 5^{den} Mei 1723 werd door zijn opvolger Mgr. Sanguessa eene buitengewone processie voorgeschreven »naar O. L. V. in 't Zand om van God den regen af te smeeken.» Even zoo werd den 28 Mei 1724, om die zelfde reden, eene processie naar de kapel gehouden, onder welke Z. D. H. de Bisschop het H. Sakrament droeg, en aldaar predikte (1).

(1) Acta Episc. Rur.

Met het jaar 1727 schijnt het waarnemen der diensten aan de kapel door de PP. Minderbroeders een einde genomen te hebben; want bij de rekening van het honorarium staat: *»cesset imposterum;»* (dit houde voortaan op,) en in de volgende jaren wordt er geen melding meer van gemaakt. De Geestelijken der parochie schijnen hen vervangen te hebben.

In Junij en Julij van 1729, en in September en October van 1731 verrigte Mgr. Sanguessa de verschillende H. Wijdingen in de kapel van 't Zand. (1)

In 1731 den 6 Augustus ontving de kapel volgens testament van den heer Crujsancker, oud-burgemeester, 400 Gl. voor een nieuw orgel.

Met het jaar 1732 eindigt het *»Capellenboeck»*; bijna jaarlijks is het verslag der rekeningen onderteekend door Mgr. den Bisschop Sanguessa zelve, wat duidelijk deszelfs belangstelling voor de kapel in 't Zand te kennen geeft.

* Volgens *»de verborgen schat»* enz. in 1835 gedrukt, is in 1735 het 300 jarig Jubilé van

(1) Act. Episc. Rur.

de vinding van het mirakeleuze beeld gevierd. Wij hebben desaangaande nog geene bijzonderheden gevonden.

Na den dood der Eremijten heeft Mgr. Sanguessa den 22 Februarij 1739 de kluis tot woning laten inrigten voor den Eerw. Heer J. Laerenbergh, voor zijn leven belast met de diensten in de kapel en de bediening der zieken.

In 1751 werd alhier het Mariaansche Broederschap opgerigt, bestaande uit Heeren Geestelijken en leeken om beurtelings in de godsdienstoefeningen der kapel te voorzien. Ruim eene eeuw heeft dit bestaan, en uit hunne aantekeningen nemen wij een en ander over.

In 1765 werden door Z. H. Paus Clemens XII verscheidene aflaten verleend voor de pelgrims naar de kapel. (1)

De 22 Mei 1770 werd Mgr. Kerens, bij zijne plegtige inhuldiging als 12de Bisschop van Roermond, van de kapel in 't Zand afgehaald. (2)

Den 13 September 1776 werd de relikwie van het H. Kruis, door den Heer M. op de

(1) Act. Episc. Rur. (2) Act. Episc. Rur.

Graeff geschonken, van het klein kapeltje buiten aan den weg onder grooten toeloop plegtig naar de groote kapel overgedragen. Van toen af werd dezelve vrijdags na de gezongene diensten vereerd.

Den 20 Maart 1777 is de klok, die nog in den toren hangt, onder den naam van Maria, plegtig door den Bisschop Mgr. van Hoensbroeck gewijd.

Den 14 Junij daaropvolgende, beschreef Z. D. Hoogw. in eenen aanbevelingsbrief in het kort den toenmaligen bloei der kapel, den ijver der pelgrims, de geregelde orde der diensten, en de gemakkelijke om de godsvrucht te voldoen. (1)

XIX.

EXULTA RUREMUNDA PRECLARO FULGES
THESAURO. (Van het 350ste Jubeljaar.)

Ter gedachtenis aan het vinden van het mirakeleus beeld werd in 1785 aan de kapel in 't Zand en in de stad Roermond een feestelijk Jubilé van 350 jaren gevierd. Z. D. H. de Bisschop had ten dien einde van Z. H.

(1) Act. Ep. Rur.

Pius VI eenen vollen affaat voor de bedevaartgangers verkregen, behalve andere affaten gedurende het jaar in de kapel te verdienen.

Geestelijkheid, stadsbestuur en burgerij spannen samen om aan die feestelijkheid allen luister bij te zetten.

De opening was bepaald den 15 Augustus, O. L. V. Hemelvaart, Patroonfeest der kapel. Twee maanden te voren hadden de leden der Mariaansche Broederschap groen loof laten verzamelen in het Mannenhuis, om slingers voor de geheele laan te maken. De gedichten en opschriften zijn in een boekje uitgegeven, dat nog in veler handen is.

De magistraat der stad werd door een verzoekschrift uitgenoodigd om officieel en met alle ambten tegenwoordig te zijn bij de processien, door Mgr. den Bisschop voorgeschreven op den 15 Augustus en den 15 September, en met flambouwen in de hand het H. Sakrament te vergezellen. Dit werd aangenomen, en het stuk, geteekend 11 Augustus, wordt nog in de archieven van het stadhuis bewaard.

Geen tien jaren na die schoone feestviering duurde de vrije godsdienst aan de kapel. De fransche omwenteling kwam ook hier hare dwingelandij uitoefenen, en het heiligdom van O. L. V. berooven. Na eenige vruchteloze pogingen om hier het gezag te behouden, moesten de Oostenrijkers Roermond opgeven. De laan van olmboomen, die van de stad naar de kapel leidde, werd in 1793 door de fransche soldaten afgekapt. Den 1 October 1795 werd Roermond bij de fransche Republiek ingelijfd, en weldra begon de vervolging van de godsdienst.

Den 24 Augustus 1797 werd de laatste Mis in de kapel in 't Zand gedaan door den Eerw. Pater de Waal. Daarna heeft de Municipale agent der Republiek, Daenen, den koster verboden er nog iemand te laten lezen. Hierop lieten de kerkmeesters eene kapel van planken opslaan tusschen de pachthoeven Muggenbroek en Armenhof op eene plaats »*pays conquis*” genaamd, onder Meliek, wat toen tot Gulikerland behoorde. Daarin werd de H. Mis gelezen van

1 September tot 1 October, als wanneer de fransche ambtenaren de burgers van Roermond tegenhielden. De kapel in 't Zand werd ook den 16 October gesloten, en het luiden verboden, maar het kapelletje aan den straatweg bleef open tot 21 Februarij 1798.

Nu namen de fransche marechaussées het beeld van dat kapelletje, in de meening dat dit het mirakeleus beeld was, (dit had men echter zorgvuldig verborgen), en wierpen het op 't vuur. Het werd toch nog er uit gered en later weer op zijne plaats gesteld.

Den 1 April, op Palmzondag na den middag, hielden de verdrukkers openbaren verkoop van alle meubelen der kapel, als orgel, altaren, predikstoel enz., en van de misgewaden en al wat zij maar in handen konden krijgen. De geloovigen kochten het om dit laten aan de kapel terug te geven. Wjl men toch bij de geslotene kapel kwam bidden, dreigden de dwingelanden die te verwoesten. Doch O. L. V. bewaarde haar heiligdom.

XX.

Hij wandelde in dien tijd langs den weg, die naar den put leidt, die den naam heeft van den Levende en Ziende. Genes. 24. 62.

In 1802 kwam verandering en meer vrijheid van godsdienst. Den 8 September, feest van O. L. V. Geboorte, werd de kapel weer met groote plegtigheid geopend, en het mirakelouze beeld op de vorige plaats hersteld.

Intusschen was Roermond niet meer eene Bisschoppelijke residentie, maar aan het Bisdome van Luik verbonden, wiens Kerkvoogd Mgr. Zaepffel in November in de kapel kwam pontificeren. De Mariaansche Broederschap, te voren tijdelijk geschorst, hernam hare vorige bedieningen. Door milde bijdragen der geloovigen werd de laan in 1810 met lindeboomen beplant.

In 1827 werd de kapel tot een Rectoraat verheven en Zijne Doorl. Hoogw. Mgr. J. A. Paredis als Rector aangesteld. In datzelfde jaar werd er een Jubilé van 25 jaren gevierd ter gedachtenis aan de herstelling der vereering van O. L. V. aldaar.

In 1835, toen Z. D. H. Mgr. Paredis Deken en Pastoor van Roermond was, werd het Jubilé van 400 jaren gevierd ter herinnering aan de vinding van het mirakeleuze beeld. Z. D. H. de Bisschop van Luik, Mgr. van Bommel, kwam bij die gelegenheid pontificeren. De plegtigheden en versieringen van de stad, de laan en de kapel zijn in boekjes beschreven, die algemeen bekend zijn.

Een Broederschap van O. L. V. van Salette, den 17 Julij 1854 in de kapel opgericht, is den 14 Mei 1864 vervangen door dat van Behoudenis der kranken.

Den 19 October 1862, onder het Rectoraat van den W. E. Heer Veltmans, werd door Z. D. H. Mgr. Paredis, sedert 1853 15de Bisschop van Roermond, de kapel van O. L. V. in 't Zand toevertrouwd aan de Congregatie der PP. Redemptoristen.

De vestiging der eerste Paters had plaats den 14 Junij 1863. Den 15 Maart 1864 werd door Z. D. Hoogw. de eerste steen van het nieuwe klooster gelegd, wat den 1 Maart 1866 door de Paters betrokken is.

Den 24 Junij 1872 is in de kapel de Eere-
wacht van het H. Hart van Jesus ingesteld.

In de laatste jaren is de kapel door milde
bijdragen heerlijk versierd, en een heiligdom
het mirakeleuze beeld van O. L. V. waardig ,
dat voortdurend pelgrims ter vereering uitlokt.
In een ander werk hopen wij later meer bij-
zonderheden te geven. En nu kunnen wij ein-
digen met de woorden van de Zalige Joanna
van Randenraedt : »*De H. Maagd Maria is
eene weldaad ; eene Moeder, welke God u ge-
geven heeft.*

AANHANGSEL.

A. Dionysius de Karthuizer.

In het Bisdom van Roermond wordt het feest der Onbevleete Ontvangenis van O. L. V. als het voornaamste beschermfeest gevierd. Wij hebben de godsvrucht van de Zalige Joanna van Randenraedt voor dit uitmuntend voorregt van Maria reeds gezien. (1) Twee eeuwen vroeger leefde te Roermond een ander ijverige vereerder van dit zelfde voorregt van O. L. V.

De zalige Dionysius, van het oud-adelijk geslacht de Leeuwis, werd in het jaar 1402 geboren te Rijckel, in het belgisch Limburg. In den ouderdom van 21 jaren trad hij in het Karthuizersklooster (2) te Roermond. Wegens zijne geleerdheid, heiligheid en geestverrukkingen wordt hij *Doctor exstaticus* genoemd. Toen Z. H. Paus Eugenius IV een zijner werken ge-

(1) Bladz. 56.

(2) Thans groot Seminarie.

lezen had, riep hij uit : »dat de Kerk als *Moe-*
der zich verheuge, die zulk een Zoon heeft." (1)

Onder de menigvuldige boeken van Dionysius vindt men ook een verheven werk over den »*Lof der roemvolle Maagd Maria*" (de *Laudibus gloriosæ Virginis Mariæ*,) in vier deelen. In het 1ste deel handelt hij over hare uitmuntendheid naar het ligchaam ; in het 2de over hare gaven naar de ziel ; in het 3de over hare deugden ; en in het 4de over hare gelukzaligheid naar ziel en ligchaam in den hemel.

Daar deze vrome geleerde ongeveer eene halve eeuw getuige was van de eerste opkomst der vereering van het mirakeleus beeld van O. L. V. in 't Zand te Roermond , en eene buitengewone godsvrucht voor Maria had , kunnen wij met reden veronderstellen, dat dit werk onder den invloed dier gebeurtenis geschreven is , of ten minste tot die vereering heeft bijgedragen.

In dit werk lezen wij onder andere de volgende woorden : »Hoe meer eenige Heiligen

(1) Lætetur Mater Ecclesia, quæ talem habet Filium.
Contin. Hist. Eccl. Duc. Geldr. pag. 105.

van het oud verbond in naauwe betrekking met Christus stonden, des te hooger en wonderbaarder was ook hunne ontvangenis en heiliging, zoo als blijkt van de H. Joannes en Jeremias. Derhalve wijl de eenige uitverkorene Maagd Maria bij uitnemendheid het meest in betrekking stond met haren goddelijken Zoon, dient men te houden, dat hare ontvangenis door eenen Engel vooraf aangekondigd, van Godswege beloofd en wondervol geschied is. Ook was zij in hare ontvangenis terstond uitmuntend meer heilig dan Jeremias en de H. Joannes en in den moederschoot van den Heiligen Geest vervuld. Nog meer; de vóórafbeeldingen der gezegende, hoogste en zoetste Maria waren op bovennatuurlijke wijze voorgesteld en wondervol getoond, zoo als blijkt in den brandenden braamstruik zonder letsel, in den bloeienden staf van Aaron, in den Hemelschen zetel en de geslotene deur aan Ezechiël getoond, in het vlies van Gedcon, en dergelijke andere. Wat echter vóórafgebeeld wordt, is veel uitmuntender dan zijne beelden en teekenen. Derhalve is de allerwaardigste

Maagd op bovennatuurlijke wijze , en volgens de verkondiging des Engels en de goddelijke belofte , heilig ontvangen en geboren , vooral daar hare ontvangenis en geboorte door de kerk zoo plegtig (als past) gevierd worden.” (1)

De zalige Dionysius stierf te Roermond den 12 Maart 1471 , na eerst een Karthuizersklooster te 's Bosch gesticht te hebben.

De 2de Bisschop van Roermond, Mgr. Cuijkus, liet den 22 Maart 1608 zijne beenderen verheffen ; de duim en de wijsvinger zijner regterhand waren nog ongeschonden. (2) Het hoofd wordt thans in de kathedraal bewaard.

B. Agnes van Heilsbagh.

Agnes van Heilsbagh werd in het jaar 1597 te Wassenberg in het toenmalig hertogdom Gulik geboren. Zij vestigde zich ter woon te Roermond vóór het jaar 1624, en aanvaardde het leven der geestelijke Dochters onder de leiding der Paters Jesuiten. Wegens haren heiligen en strengen levenswandel werd zij door

(1) Pars I. Art. 8.

(2) Knippenbergh Hist. Eccl. Duc. Geldr. Lib. VI. Cap. 3.

vele godvruchtige personen als meesteres in het geestelijke leven gekozen. In 1630 stelde Joanna van Raudenraedt zich onder hare leiding. Agnes stelde in Roermond het gebruik in, om arme kinderen in den catechismus te onderwijzen een uur vóór dat zulks in de kerk geschiedde. De schrijver haars levens (1) zegt: »Als den Catechismus gheeijndicht was, en was haer liefde noch niet voldaan: Maer gonck alsdan, met inwendighe vreught overgoten, naer onse Lieve Vrouwe op 't Sandt, alle dese kinders in haer herte besluytende, ende als mede draeghende, om aen de H. Maghet deselve te bevelen, opdat sij door haer Moederlijke liefde, sorghe soude draeghen, dat dese kinders haeren Sone altijd souden behaeghen ende hem in alle Eeuwigheijdt loven ende ghebenedijden. Sij verstont alsdan van de H. Maget dat dit onderwijs van de jonckheijt aen den Hemel seer aengenaem, ende aen de saligheijt der kinderen seer voordeeligh was. Ende Christus gaf haer te kennen, dat hij haer in desen

(1) Leven ende deughden van de weerdighe Agnes van Heilsbagh, enz. 1 Deel cap. 18 bl. 90.

aerbeijt soude behulpsaem zijn, ende oock door
sijn selven door besondere gratien de kinde-
ren onderwijsen. die hij tot haer soude stieren.”

Uit dat zelfde leven nemen wij het volgende
over : (1) »*Onverwachte ghenesinghe van hert-
pijne ende andere quaelen.*

»Naer dat sij eenighe jaeren te Ruremonde
ghewoont hadde, heeft sij haer wooninghe bij
Jouffrouw Botters ghenomen, die een gheeste-
lijke Weduwe was : Met de welcke sij ghe-
woont heeft tot de dood van dese Jouffrouw,
die weijnigh tijds voor *Agnes* ghestorven is,
ghelijck hier onder sal blijken.

In dit hujs queelde (2) sij van groote hert-
pijne , krachteloosheijdt, ende afgheteertheijdt
des lichaems De swackheijt haers
lichaems was soo groot, dat sij ghenootzaeckt
was dickwils op haer bedde te blijven : Ende
als sij opstont , en was schier niet machtigh,
haeren mont te openen, om te spreken : want
de noodelijke krachten tot het spreken , haer
ontbraecken. Zij was bereet (3) dese ghestei-

(1) Cap. 19. § 4. bl. 97. (2) Kwijude.

(3) Bereid.

tenisse des lichaems altijd te behouden : Maer den Biecht-vader heeft haer belast , naer onse Lieve Vrouwe op 't Sant te gaen , ende aldaer de verlossinghe van dese quaelen te versoeken. Soo dit van den Biechtvader gheseyt wiert , sagh sij uijt sijnen mont een licht tot haer herte komen , dat den selven ooghenblick alle de voorseijde kranckheden wegh nam. Sij loofden Godt te saemen : Maer *Agnes* evenwel en liet niet te gaen daer sij ghesonden was. om de H. Maghet van dese onverwachte ghenesinghe te bedancken.”

Later in 1640 den 7 Januarij stierf *Agnes* te Roermond in geur van heiligheid, en werd in de kerk der PP. Jesuiten begraven.

Joanna van Randenraedt volgde nu hare meesteres op in het bestier der geestelijke dochters , de Catechismus der arme kinderen, en andere godvruchtige gebruiken.